

לאור החכמה

לאור חכמתו של רבינו בעל 'אור שמח' ו'משך חכמה'

עלון מס' 31 | פרשת בהעלותך תשפ"א

שמחת התורה

עומקה של תורה

כהונה וקורבה בסנהדרין

ותדבר מרים ואהרן במשה (במדבר יב א)

אלא מתוך נישואי משה לציפורה דודת פנחס, אך כיון שמשה פרש מאשתו ונחשב כמו שגרשה, לדעת רבנן הם כשרים לדון יחד אך לדעת ר"י הם פסולים.

משום כך דחק ר"י את הכתובים לומר שלא היה משה בסנהדרין, כי אם היה חלק מהסנהדרין היו כל הכהנים פסולים, כולל את פנחס, ולא היה כהן בסנהדרין ראשונה המלמדת את כל דיני הסנהדרין. רק רבנן הסוברים שפקעה קורבתם יתכן שדנו ביחד, ולכן למדו את המקראות כפשטן שמשה היה בין הסנהדרין.

ה: כיון שההלכה היא כרבנן שמספר הסנהדרין הוא שבעים ואחת, כי משה נכלל בסנהדרין, יש לומר שהתקשו מרים ואהרן איך דן משה יחד עם פנחס אחיינו, ומשום כך 'ותדבר מרים ואהרן במשה' על דבר פרישתו מציפורה והתירו של פנחס אחיינה לדון עם משה כדעת רבנן.

ו: אך אמו"ז הרה"ג ר' נחום שיינין שליט"א הקשה בזה ב' קושיות, ראשית, כל דברי מרן זיע"א יתכנו אך לדעות הסוברות שפנחס היה כהן מעיקרא, אך לסוברים שהתכהן במעשה זמרי ליכא פתרא לכהן בסנהדרין דמשה. ועוד, שכל עיקר קורבה אינה בדורו של משה, שהרי בקבלת התורה היו כבר שהתגייר וכקטן שנולד (וכמ"כ מרן עצמו, דברים ה כז) וכמו שהותרו בקרובותיהן כך יכולים לדון יחד.

(משך חכמה במדבר יב א)

א: סמיכות דיבור מרים ואהרן לאסיפת הזקנים אומרת דרשני.

ב: נחלקו רבי יהודה וחכמים (סנהדרין ב.) במספר הסנהדרין, דעת רבנן (שם טז: יז.) שהם שבעים ואחד כמנין שבעים זקנים ומשה, כנאמר והתיצבו שם עמך (במדבר יא טז) ונשאו אתך במשא העם (שם שם יז), ודעת ר"י שהם שבעים בלבד ודחק דרשות אחרות בתיבות 'עמך' ו'אתך'. וצריך עיון מה סיבתו לנטות מפשט הפסוקים.

ג: איתא בספרי (שופטים יז ט) שמצוה שיהיו בסנהדרין כהנים ולוויים. וכן פסק הרמב"ם (סנהדרין פ"ב ה"ב). והנה הכהנים שהיו בזמן משה הם אך אהרן ובניו ופנחס, ויחד עם משה לא יכלו אהרן ובניו לדון מחמת קורבתם, כי אהרן אח משה ובניו הם שני בראשון, הפסולים להעיד ולדון יחדיו. רק פנחס יכול היה לדון עם משה.

אך גם פנחס הלא היה נכד יתרו ואחיינה של ציפורה אשת משה, והוא היה שני בראשון האסור לדון עמו יחד. (כן דעת רש"י שמות ו כה, כחד מ"ד ב"ב קט: קי. ורד"ה אבוח. וכן ביאר מהרא"ל צינץ את דעת הירושלמי, הובא בתומים סי' לג סק"ג).

ד: בקשרי נישואין שפקעו נחלקו ר"י ורבנן, שלדעת רבנן קרוב ונתרחק הוכשר לעדות ולדין, ולדעת ר"י אם יש בנים מנישואין אלו, עדיין הם פסולים. ואם כן גם אצל משה ופנחס דינא הכי, כי הן אמנם שפנחס נחשב קרוב אצל משה, אין זה

אור הדעת

פרקי מחשבה

תאוות התאוה

התאוות תאוה (במדבר יא ד)

להתאוות, רצו לקבל בגופם את התאוה שלא היתה בהם כלל מחמת קדושת מזונם. משום כך הייתה בכייתם על עסקי עריות, שחסרה בהם תאוה זו.

ד: משה רבנו נהיה אחר מתן תורה 'איש אלוקים' מופרש מן האשה וקדוש למעלה מדרך הטבע, משום כך קבלו את המן הרוחני בלא כוחות התאוה בזכותו. אך כאשר רצו העם בשר כדי להתאוות תאוה אמר להם 'מאין לי בשר' כי אין זה בכוחות מי שהוא מעל הטבע.

אך אחר שירדו ממדרגתם וקבלו תאוותם על ידי הבשר, שוב לא די להם בדרגה הרוחנית של משה אשר היא למעלה מדרך הטבע, והוצרכו לקבל מאנשים ברמתם וסגנונם, אשר אינם פרושים מנשותיהם וקדושתם היא אך בתוך הטבע כשאר אדם, ורק מהם יוכלו לראות היכן מגיעה פסגת אדם כערכם, המתאוה תאוה ומשתמש בטבע כשאר אדם, אך מעלתו וקדושתו נעלית.

(משך חכמה במדבר יא ד)

א: מציאות התאוה במקום שהיה להם כל מחסורם במן מן השמים ובכל טעם שחפצו בו, דרושה ביאור. גם שייכות הבכיה למשפחותם, שאמרו חז"ל שהן עסקי עריות, לתאוות הבשר תמוהה. אף תוצאת תפילת משה שהאציל ה' נבואה על שבעים זקנים, צריכה ביאור.

ב: באכילת מאכל נכנסים כוחותיו באדם, הבשר הוא ראשון לתאוה ונותן כח זה באוכלו ביותר, הצמחים אף הם מתאוים מעט, כמאמרם ז"ל (בר"ר מא א) 'דקל זה מתאוה לתמרה שביריחו' (וכידוע מחכמי הטבע שגם צמחים מפרים זא"ז), ואך בדומם אין מן התאוה כלל.

לכן גזרו חז"ל (פסחים מט:) על עם הארץ שאסור באכילת בשר, כי אין לו את התורה שהיא תבלין ליצה"ר, ועל כן אסור לו להגביר בעצמו כח זה.

ג: ישראל במדבר נזונו מהמן הדומם אשר אין בו מהתאוה כלל, ועל כן אין זה שהתאוה, כי אם 'התאוה תאוה' התאוה

משך הלב

מעשי תורה ויראה

הלא אפגש עם רמ"ש

רבי פסח פרוסקין, רבה של קוברין, סיפר: שנקלע לבריסק ונכנס להקביל המרא דאתרא ר' חיים, באותו הזמן עסק ר' חיים בהכנת כתביו וחידושויו לספרו על הרמב"ם. כשנכנס ר' פסח לר' חיים, אמר לו ר' חיים: לדעתי ראוי לשלוח את כתב היד לר' מאיר שמחה, שיעבור עליו ושיחווה את דעתו עליו, ואת החידושים שיאמר שהם טובים ידפיסום, ואת הדברים שלא ימצאו חן בעיניו נשמיט. כזו הייתה הערכתו של ר' חיים לר' מאיר שמחה. ומאידך ר' מאיר שמחה העריך עד למאד את ר' חיים ופעם אף התבטא באומרו למקורביו: אלמלא פרסמתי את ספרי האור שמח אלא בשביל ר' חיים דיינו. גיסו של ר' חיים רש"י יפה סיפר: כי קודם נסיעתו לוועידת פטרבורג אמר ר' חיים לבנו: בא נעבור ונלמד את הספר אור שמח כי הלא אפגש שם עם ר' מאיר שמחה.

(בשבילי ראדין, פלאטו, עמ' 181)

חכמת חכמיו

בינת המקראות

טובה לישראל

נסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם לכה אתנו והטבנו לך כי ה' דבר טוב על ישראל (במדבר י כט)

א: בפשטות, מה שה' דבר טוב על ישראל, נסוב על הבטחת ההטבה ליתרו, ובטחונו בטוב המובטח לישראל.

ב: כתב הרמב"ם (יסודי התורה פ"י ה"ד) שדבר ה' ע"י נביא לטובה אינו חוזר, אך לרעה חוזר. וכאן היתה נבואה למשה ולאבות.

ג: אילו היה ה' דובר רעה על יושבי הארץ לכלותם ולגרשם, יתכן כי לא יוכל משה להבטיח ליתרו גם את עצם הכניסה לארץ, שמא תתבטל הגזירה, אך ה' רק דיבר טוב על ישראל שיקבלו את הארץ המובטחת, ומטובה אינו חוזר ע"י נביא. ולאומות היושבות בארץ אין זה רעה מוכרחת כפי שבאמת הגרשי פנה לאפריקה.

(משך חכמה במדבר י כט)